

Placení náhradních autorských odměn v tiskové reprografii

Novela autorského zákona přinesla zásadní změnu v úpravě práva autora na odměnu v souvislosti s rozmnožováním autorského díla pro osobní potřebu.

PRAVNIRADCE.IHNED.CZ 25. 10. 2007 00:00 (aktualizováno: 25. 10. 2007 15:08)

PRÁVNÍ RÁDCE, Občanské právo

Dne 22. května 2006 nabyla účinnosti novela zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "*autorský zákon*"), jež byla provedena zákonem č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen "*novela*").

Jednou z hlavních změn, kterou novela autorského zákona přináší, je i zcela zásadní změna právní úpravy tzv. hrazení náhradní autorské odměny v souvislosti s pořízováním rozmnoženin autorských děl pro osobní potřebu.

Ačkoliv se náhradní autorské odměny vztahují na více oblastí rozmnožování autorských děl, předmětem tohoto článku bude pouze výklad týkající se odměny za tiskovou reprografii, ať už související s dovozem přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin nebo s poskytováním rozmnožovacích služeb za úplatu.

PRÁVNÍ ÚPRAVA PLACENÍ NÁHRADNÍCH ODMĚN PŘED NOVELOU

Účinností autorského zákona došlo od 1. 12. 2000 k podstatné změně systému zpoplatňování přístrojů použitelných k rozmnožování děl pro osobní potřebu. Autorský zákon v § 25 původně stanovil, že autor má právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu u zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu na podkladě tiskového či jiného grafického vyjádření jejich přenesením pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad. Náhradní odměnu, tj. odměnu, která autorovi zveřejněného díla náležela jako paušální náhrada za užití díla fyzickou nebo právnickou osobou pro osobní potřebu (§ 30 autorského zákona), byl povinen platit výrobce nebo dovozce přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin, a to při jejich prvním prodeji nebo dovozu. Tato osoba pak byla povinna příslušnému kolektivnímu správci předkládat vždy souhrnně za kalendářní pololetí, nejpozději do konce následujícího kalendářního měsíce, informace o skutečnostech rozhodných pro výši odměny, tj. zejména o druhu a počtu prodaných nebo dovezených přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin.

Náhradní odměnu však výrobce nebo dovozce ve smyslu § 25 odst. 2 písm. b) autorského zákona nebyl povinen platit z přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin, které byly podle § 25 odst. 7 autorského zákona vyvezeny z České republiky za účelem jejich dalšího prodeje (tzv. vývozní výjimka) nebo byly v tuzemsku použity jen k provozní potřebě osob při jejich vlastním podnikání (tzv. provozní výjimka).

Tato právní úprava vyvolala mnoho diskusí a sporů mezi povinnými osobami a kolektivními správci, zejména z hlediska určení, které přístroje mají být zpoplatněny, na které se má vztahovat provozní výjimka a jak aplikaci této provozní výjimky doložit.

PROVOZNÍ VÝJIMKA

Pro aplikaci provozní výjimky nebylo rozhodující, co je rozmnožováno (objektové hledisko), ale kdo rozmnožuje (subjektové hledisko). Provozní výjimka se vztahovala pouze k podnikatelům ve smyslu § 2 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění, kteří nabývali kopírovací stroje pro provozní potřeby svých podniků.

Výjimka se vztahovala nejen na přístroje, které podnikatel sám používal pro provozní potřebu při svém vlastním podnikání a které si sám za tím účelem dovezl (dovozce byl zároveň i konečným nabyvatelem přístroje), ale i na přístroje, které podnikatel v České republice koupil od dovozce nebo výrobce takové techniky za účelem jejich používání pro vlastní provozní potřebu při podnikání (dovozce nebyl konečným nabyvatelem). Výrobce nebo dovozce kopírovacích zařízení tedy nebyl povinen hradit náhradní odměnu autorskou z přístrojů umožňujících rozmnožování děl pro osobní potřebu dovezených pro podnikatele nebo prodaných podnikatelům za účelem jejich výlučného užití pro vlastní provozní potřeby jejich podniku.¹⁾

ZPOPLATŇOVANÉ PŘÍSTROJE

Původní právní úprava v autorském zákoně rovněž příliš nevyjasnila vymezení přístrojů, které mají být zpoplatňovány.

Zákonodárce a následně ani vláda ČR či Ministerstvo kultury České republiky (dále jen "ministerstvo") nepřistoupili k vymezení zpoplatňovaných zařízení podzákoným právním předpisem. K tomu došlo až v roce 2006 po poslední novele autorského zákona.

VÝŠE ODMĚNY

Právní úprava dodatkových reprografických odměn, upravená v českém právním řádu poprvé v § 13 odst. 3 a 4 zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), v posledním platném znění, ve spojení s vyhláškou č. 261/1996 Sb., o odměnách autorům děl, která lze vzhledem k jejich povaze rozmnožovat pro vlastní osobní potřebu na podkladě tiskovin nebo jejich rozmnoženin přenesením pomocí technického zařízení na jiný hmotný podklad (dále jen "vyhláška č. 261/1996 Sb."), byla založena na zpoplatňování dovezených reprografických zařízení procentuální sazbou z prodejní ceny zpoplatňovaného zařízení.

S ohledem na značnou problematičnost tohoto způsobu zpoplatnění tiskových reprografických zařízení (na základě procentuální sazby odměny stanovené z prodejní ceny kopírovacího zařízení) nový autorský zákon upustil od stanovení sazby odměny procentem z prodejní ceny a výši odměny navázal na výkonnostní kapacitu kopírovacího zařízení pevnou sazbou stanovenou v příloze autorského zákona.

Tato koncepce s sebou nesla dva základní problémy:

- s ohledem na neustále klesající cenu kopírovacích zařízení byla některá, zejména levnější kopírovací zařízení, která tvoří hlavní segment trhu, zatížena poměrně vysokou autorskou odměnou (zařízení v prodejní ceně v řádu několika tisíc korun byla zatížena sazbou 650 nebo 1300 Kč);
- praktickou nevymahatelnost autorské odměny, kdy nebylo možné, aby kolektivní správci v soudních sporech s dovozci doložili výkonnostní kapacitu dovezených kopírovacích zařízení.

PRÁVNÍ ÚPRAVA PLACENÍ NÁHRADNÍCH ODMĚN PO NOVELE

Výše popsaný systém placení dodatkové odměny při tiskové reprografii doznal po novele podstatných změn:

- za tiskové rozmnoženiny, na které se vztahuje náhradní autorská odměna, jsou nyní považovány i tiskové rozmnoženiny vzniklé z jakéhokoliv (i nehmotného, elektronického) podkladu - původní úprava toto omezovala pouze na podklad grafického vyjádření v hmotné podobě;

- došlo k rozšíření zákonné licence na možnost zhotovování tiskových rozmnoženin i pro vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby - dříve bylo toto možné pouze pro osobní potřebu fyzické osoby (přičemž osobní potřeba právnických osob byla jen dovozována výkladem).

Stěžejní úpravu náhradní autorské odměny spojenou s reprografií obsahuje § 25, § 30a autorského zákona, příloha k autorskému zákonu a vyhláška č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů ke zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn (dále jen "vyhláška č. 488/2006 Sb."). Ustanovení § 25 odst. 1 autorského zákona zakotvuje právo autora na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu fyzické osoby a vlastní vnitřní potřebu právnické osoby a podnikající fyzické osoby. Další odstavce § 25 autorského zákona určují, které osoby jsou povinné platit příslušnému kolektivnímu správci odměnu, způsob hlášení rozhodných skutečností, výši odměn nebo způsob jejího určení a výjimky z placení náhradních autorských odměn.

Náhradní autorské odměny jsou povinni platit výrobci, příjemci²⁾ a dovozci přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin (dále jen "dovozci"). Pro realizaci těchto plateb jsou dovozci dle § 25 odst. 6 autorského zákona povinni předkládat příslušnému kolektivnímu správci, vždy souhrnně za kalendářní pololetí, informace o skutečnostech rozhodných pro výši odměny, zejména o druhu a počtu prodaných, dovezených nebo přijatých přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin.

ZÁKONNÁ FIKCE MÍSTO PROVOZNÍ VÝJIMKY

Nově se oproti autorskému zákonu v původním znění stanovuje náhradní autorská odměna na základě tzv. pravděpodobného počtu přístrojů určených ke zhotovování tiskových rozmnoženin děl dle § 30a autorského zákona. Ustanovení § 25 odst. 4 autorského zákona zakládá zákonnou fikci, že ke zhotovování tiskových rozmnoženin bude používáno dvacet procent celkového počtu dovezených, přijatých či v tuzemsku vyrobených přístrojů. Touto zákonnou fikcí byla fakticky nahrazena tzv. provozní výjimka dříve zakotvená v § 25 odst. 7 autorského zákona.

Samotná provozní výjimka pak byla redukována pouze na přístroje, které budou v tuzemsku použity jen k rozmnožování děl na základě licenčních smluv osobami při jejich vlastní činnosti. Zákonodárce měl touto formulací zřejmě na mysli, že dodatkovou autorskou odměnou nemají být zpoplatněny přístroje, na kterých bude docházet k rozmnožování děl na základě licenčních smluv. Ze zákona opět není jasné, jakým způsobem má být v praxi tato výjimka realizována.

VÝVOZNÍ VÝJIMKA

V zákoně zůstává zachována i tzv. vývozní výjimka. Podle § 25 odst. 8 autorského zákona se autorská odměna neplatí v případě vývozu nebo odeslání přístroje určeného ke zhotovování tiskových rozmnoženin za účelem jejich dalšího prodeje.

Novela autorského zákona pouze nově koncipuje definici vývozu a odeslání přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin, přičemž pod pojmem "vývoz" se rozumí distribuce přístrojů do států mimo Evropská společenství a "odeslání" je chápáno jako distribuce přístrojů do členských států Evropských společenství. Tato změna tedy vedla k pouhému upřesnění znění dosavadního autorského zákona v návaznosti na vstup České republiky do Evropských společenství, v jehož důsledku došlo ke změně legálního obsahu termínů

"dovoz" a "vývoz", které jsou nadále v českém právním řádu vyhrazeny pro vstup a výstup zboží do jednotné celní zóny Evropských společenství.

TŘI KATEGORIE ZPOPLATNĚNÝCH PŘÍSTROJŮ

V § 25 odst. 7 autorského zákona je ministerstvo nově zmocněno k vydání vyhlášky, která stanoví typy přístrojů určených ke zhotovování tiskových rozmnoženin a výši paušální odměny. K realizaci tohoto zmocnění došlo vydáním vyhlášky č. 488/2006 Sb. Dosavadní způsob kategorizace přístrojů podle výkonnostní kapacity se tak nahrazuje třemi kategoriemi zpoplatňovaných přístrojů (tiskárny, kopírovací přístroje zhotovující rozmnoženiny pouze z tiskového podkladu a multifunkční zařízení), u nichž se stanoví odměna diferencovaně dle průměrné ceny takových přístrojů bez daně z přidané hodnoty. Odpadají tím předchozí diskuse ohledně otázky, která zařízení mají být zpoplatňována. Výše paušálních odměn je rovněž stanovena bez daně z přidané hodnoty.

Ministerstvo tedy na rozdíl od předchozího právního stavu přikročilo k enumerativnímu výčtu zpoplatňovaných přístrojů, tedy upustilo od problematického stanovení odměny na základě výkonnostní kapacity přístrojů a vrátilo se k původní koncepci vyhlášky č. 261/1996 Sb. stanovení výše autorské odměny na základě ceny přístroje.

Odměna, kterou jsou dovozci povinni platit, přísluší autorovi při dovozu, přijetí nebo prvním prodeji. Cena přístroje je proto představována cenou dovozní, pokud dojde k dovozu nebo přijetí zpoplatňovaného přístroje, nebo cenou prodejní, pokud se jedná o první prodej přístroje po jeho výrobě na území České republiky.

K POJMU "PŘÍSTROJ KE ZHOTOVOVÁNÍ TISKOVÝCH ROZMNOŽENIN"

V § 1 vyhlášky č. 488/2006 Sb. byly tiskárny nově zařazeny mezi zpoplatňované přístroje. Je však otázkou, zda tiskárny mohou patřit mezi "*přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin*".

Zákonná úprava pro účely stanovení odměny za zhotovování tiskových rozmnoženin hovoří v § 25 odst. 3 písm. b) autorského zákona o zpoplatnění dovezených, přijatých či prodaných přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin.

Ze zákonné úpravy plyne, že přístroj ke zhotovování tiskových rozmnoženin musí vykazovat nejméně tři základní kumulativní znaky:

- musí být samostatnou věcí v právním smyslu; a zároveň
- musí samostatně zhotovovat jako výstup na papír či podobný podklad tiskové rozmnoženiny zveřejněných děl vyjádřených tiskově nebo jinak graficky nebo i elektronicky; a současně
- musí být primárně funkčně určen ke zhotovování tiskových rozmnoženin pro osobní potřebu.

K samostatnosti věci

Přístroj k pořizování tiskových rozmnoženin musí být samostatnou věcí v právním smyslu. Věcí v právním smyslu se rozumí hmotné předměty, které jsou ovladatelné a užitečné. Oba tyto předpoklady musejí být splněny kumulativně. Věcí tedy nebude hmotný předmět sice ovladatelný, ale neužitečný, ani předmět užitečný, ale neovladatelný, a tím spíše předmět nesplňující ani jeden z uvedených předpokladů.

Funkci rozmnožování může mít určitý přístroj jako svou jedinou a základní funkci (běžný kopírovací stroj), případně jako jednu z mnoha dalších funkcí (multifunkční zařízení). Běžné kopírovací stroje, které lze

provozovat samostatně, bez spojení s jinými přístroji či zařízeními, nepochybně naplní oba rozhodující znaky, tj. bude možné je ovládat a budou užitečné - budou tedy samostatnou hlavní věcí v právním smyslu. Obdobně i multifunkční kancelářská zařízení, která je možné užívat samostatně, bez připojení k jiným zařízením, např. počítačům, budou samostatnou věcí v právním smyslu. Samostatnou věcí v právním smyslu ovšem nebudou například tiskárny, které bez připojení k jiným přístrojům (jako jejich příslušenství) zpravidla žádné tiskové výstupy nezhotoví.

K samostatnosti přístroje

Pokud lze pod obecným pojmem "*přístroj*" rozumět zařízení, které je celistvým technickým souborem sloužícím k určitému účelu schopným samostatně vykonávat zamýšlenou činnost, potom přístroj k pořizování tiskových rozmnoženin musí být schopen pořizovat rozmnoženiny samostatně, bez kooperace s jinými přístroji, např. počítači, tj. nemůže být například příslušenstvím počítače.

Pod zákonné vymezení přístroje k pořizování tiskových rozmnoženin lze podřadit jen takový přístroj, který je způsobilý ke zhotovování tiskových rozmnoženin samostatně, bez dodatečných úprav a bez dalšího příslušenství anebo připojení k dalším přístrojům či zařízením. Tomuto závěru svědčí i § 25 odst. 3 autorského zákona po novele, podle kterého se předmětné přístroje zpoplatňují při dovozu, přijetí nebo prvním prodeji přístroje. Domníváme se, že smyslem tohoto ustanovení je zpoplatnění přístrojů schopných zhotovovat rozmnoženiny již v okamžiku dovozu, přijetí nebo prvního prodeje.

K účelu přístroje

Z jazykového i logického výkladu pojmu "*přístroj ke zhotovování tiskových rozmnoženin*" vyplývá, že se musí jednat o přístroj, který musí být ke zhotovování tiskových rozmnoženin zamýšlen a určen již výrobcem. Nepůjde tedy o přístroj, jehož zamýšlený účel je jiný než zhotovování tiskových rozmnoženin, bez ohledu na eventuální a neočekávané využití přístroje k této činnosti spotřebitelem. Přístroj musí být současně určen k pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu pořizovatele.

Uvedená zásada je doktrínálně vyjádřena v tzv. "*primary use testu*", který našel praktické uplatnění zejména v judikatuře amerických soudů [např. *Sony v. Universal Studios*, 464 U.S. 417 (1984)]. *Primary use test* spočívá v posouzení, zda je určité zařízení primárně určeno k reprodukci chráněných děl pro osobní potřebu pořizovatele. Jestliže k takové reprodukci primárně určeno není, nelze takový výrobek zařadit mezi zpoplatňovaná zařízení. Doktrínu *primary use* sleduje i evropský systém autorských poplatků (např. v Belgii nebo Španělsku) a je reflektována i komunitárním právem, např. v ustanoveních směrnice 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů, nebo směrnice 2001/29/ES, o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

Význam *primary use testu* vyvstane zejména tehdy, když má být posouzen účel multifunkčních zařízení. Již v minulosti byl v kontinentálním právu řešen problém, proč je zpoplatňován magnetofon či videorekordér, ale již není zpoplatňován psací stroj či fotoaparát. Odpověď je třeba hledat právě v doktríně *primary use*. Není-li základním funkčním určením konkrétního zařízení rozmnožování děl pro osobní potřebu, lze obtížně obhájit povinnost takové zařízení náhradní autorskou odměnou zpoplatňovat.

Princip podobný principu *primary use* je zakotven i v interpretačních pravidlech pro zařazování zboží pod jednotlivé kombinované nomenklatury Společného celního sazebníku. Tento princip spočívá ve zjištění hlavní funkce (v angličtině: *principle function*) multifunkčních zařízení, tj. přístrojů složených ze dvou a více zařízení spojených dohromady tak, aby tvořily jeden celek, resp. dalších zařízení uzpůsobených k tomu,

aby vykonávala dvě a více doplňujících nebo alternativních funkcí. Podle hlavní funkce zařízení se pak zboží zařazuje do jednotlivých kombinovaných nomen klatur.

TISKÁRNA JAKO PŘÍSTROJ K POŘIZOVÁNÍ TISKOVÝCH ROZMNOŽENIN?

Vyhláška č. 488/2006 Sb. nově zahrnuje mezi zpoplatňované přístroje i tiskárny. Jsou však tiskárny "přístrojem k pořizování tiskových rozmnoženin" ve smyslu autorského zákona?

Podle našeho názoru pořizování tiskových rozmnoženin nelze považovat za primární funkci tiskáren a tiskárna jako samostatné zařízení ani takovou funkci neumožňuje. Tiskárna umožňuje pořizování rozmnoženin děl pouze za předpokladu připojení k počítači vybavenému příslušným softwarem, případně k dalšímu zařízení. Rozmnožování umožňuje pouze sestava různých přístrojů, jejichž primárním účelem, podle našeho názoru, není pořizování tiskových rozmnoženin. Tiskárny podle nás nepatří mezi přístroje, na něž má dle úmyslu zákonodárce dopadat režim § 25 autorského zákona.

Zpoplatňování tiskáren nelze odůvodnit ani na základě evropského práva. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES, o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti (dále jen "směrnice o informační společnosti"), umožňuje členským státům upravit volné rozmnožování autorských děl pro osobní potřebu za předpokladu, že autoři obdrží spravedlivou odměnu (v angličtině: *fair compensation*). Ke spravedlivé odměně se směrnice o informační společnosti vyjadřuje v odstavci 35 preambule.³⁾

Právo na spravedlivou odměnu

Český autorský zákon reflektuje možnost stanovení volného užití chráněných děl pro osobní užití, a to i s ohledem na stanovení spravedlivé odměny za toto užití. Nová úprava autorského zákona v kombinaci s prováděcí vyhláškou č. 488/2006 Sb. však neimplementuje tzv. spravedlivou odměnu, kterou má na mysli směrnice o informační společnosti, do českého práva vyváženě.

U zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu nebo rozhlasového či televizního vysílání, přísluší autorům odměna ze dvou zdrojů: z rozmnožovacích zařízení a z nenahraných nosičů zvukových a zvukově obrazových záznamů. Stejná koncepce je také u tiskových a grafických rozmnoženin děl, kde odměna přísluší z rozmnožovacích zařízení a z provozu kopírovacích služeb za úplatu.

Vzhledem k tomu, že náhradní autorská odměna má být spravedlivá (přiměřená), stanovil zákonodárce v původním § 25 odst. 7 autorského zákona tzv. vývozní a provozní výjimku. Podle těchto výjimek se odměna neplatila v případě vývozu rozmnožovacích přístrojů a vývozu nenahraných nosičů zvukových nebo zvukově obrazových záznamů za účelem jejich dalšího prodeje. Odměna se dále neplatila z přístrojů a nenahraných nosičů, pokud měly být v tuzemsku použity jen k provozní potřebě osob při jejich vlastním podnikání. Tyto výjimky byly v autorském zákonu zakotveny zcela odůvodněně. Novelizací autorského zákona došlo k radikálnímu omezení provozní výjimky, která je však částečně kompenzována novým zněním § 25 odst. 4 autorského zákona.

Doktríně práva na spravedlivou odměnu neodpovídá extenzivní definování nových typů zpoplatňovaných zařízení, jako jsou například tiskárny. Nebylo by ospravedlnitelné, aby autoři dostávali náhradu za domnělé užití jejich děl na přístrojích, ke kterému by mohlo docházet jen v marginální míře (což ostatně potvrzuje a přiznává samo ministerstvo v důvodové zprávě k vyhlášce č. 488/2006 Sb.). Směrnice o informační společnosti přítom v odstavci 35 preambule stanovila vodítka pro národní legislativu, jak postupovat v

případě, kdy jsou zájmy nositelů práv ohroženy jen v minimální míře. V případech, kdy nositelé práv již získali platbu v jiné formě, například jako součást licenčního poplatku nebo formou jiné náhradní odměny, nemusí přicházet žádná zvláštní nebo samostatná platba v úvahu. V určitých situacích, kdy je újma způsobená nositeli práva minimální, nesmí vzniknout žádná povinnost platby.

Spravedlivá odměna znamená na jedné straně právo nositele práv na náhradní odměnu za užití díla, na straně druhé vyjadřuje přiměřenost zásahu do majetkových práv široké veřejnosti tak, aby veřejnost nebyla neodůvodněně zatěžována poplatky. Spravedlivá odměna reprezentuje pouze kompenzaci za volné užití nebo jen domnělé užití děl (možnost díla určitým způsobem užit). Spravedlivá odměna znamená korektní a přiměřené vyrovnání vztahu nositelů práv a oprávněných uživatelů děl. Evropské právo však přitom neupravuje, jakým způsobem má být spravedlivá odměna autorům stanovena, ani neurčuje, z jakých přístrojů má být odměna hrazena, ani že má být hrazena zrovna z dovozu určitých přístrojů.

Pokud spravedlivou odměnu dostávají nositelé autorských práv například v souvislosti s rozmnožováním děl v copyshopech [současný § 25 odst. 3 písm. e) autorského zákona], lze takovou odměnu považovat za spravedlivou a dostačující, neboť odměna je prakticky placena výhradně jen z rozmnožování autorských děl, při kterém autorům skutečně určité peněžité plnění uchází (tuto koncepci spravedlivé odměny začlenily do svých právních řádů některé evropské země, jako například Švédsko, Dánsko, Finsko a Francie, aniž by tyto státy zároveň zpoplatňovaly dovoz kopírovacích zařízení). Podle stávající české právní úpravy dostávají nositelé práva navíc ještě další odměnu z dovezených přístrojů.

Tiskárny nemají být zpoplatněny

Je neodůvodnitelné, aby autoři dostávali odměnu rovněž z prodeje určitých přístrojů, u kterých existuje pouze možnost, že by v souvislosti s jejich prodejem mohlo docházet k rozmnožování určitých děl, když je ze způsobu jejich užití zřejmé, že k újmě na právech nositelů práv bude docházet jen ve velmi omezené míře.

Autoři již nyní dostávají v podstatě dvakrát odměnu související s tímtož volným rozmnožováním děl.

Podle nás tedy není jakkoliv rozumně odůvodnitelné, aby do režimu zpoplatňování přístrojů byly zařazeny rovněž tiskárny a aby byl poplatkový systém takto extenzivně rozšířen o další přístroje, které nejsou (i dle ministerstva - viz důvodová zpráva k vyhlášce č. 488/2006 Sb.) primárně určeny výrobcí k pořízení tiskových rozmnoženin děl. Užitím tiskáren pro rozmnožování děl může být i podle ministerstva⁴⁾ způsobena jen minimální újma nositelům práv. Z těchto důvodů nemají být tiskárny v souladu se směrnicí o informační společnosti zpoplatněny.

VÝPOČET VÝŠE ODMĚNY

Dle kategorizace ve vyhlášce č. 488/2006 Sb. budou odměny z přístrojů určených ke zhotovování tiskových rozmnoženin vypočítávány tak, že dovozci spočítají průměrnou cenu všech přístrojů dané skupiny bez daně z přidané hodnoty, které prodali v příslušném kalendářním pololetí. Podle výsledné částky (průměrné ceny) zjistí paušální sazbu stanovenou pro příslušné cenové rozpětí.

Takto zjištěná paušální sazba se vynásobí celkovým počtem prodaných přístrojů dané skupiny a následně se vydělí pěti. Stanovené odměny se počítají z dovozních cen bez daně z přidané hodnoty (u dovážených, resp. v rámci EU přijatých přístrojů), popř. z prodejních cen bez daně z přidané hodnoty při prvním prodeji (u přístrojů vyrobených v tuzemsku). Kritérium pro to, zda konkrétní přístroj zařadit do základu pro výpočet odměny v tom kterém pololetí, je skutečnost, zda uvedený přístroj byl v daném kalendářním pololetí uveden

na trh (prodán), nikoli to, že byl v daném pololetí dovezen, přijat či vyroben (jiný výklad by nebyl logický, neboť při zpoplatnění je třeba zohlednit, zda přístroj nebude po svém dovozu či výrobě vyvezen z ČR či zda nebude prodán v režimu nové provozní výjimky dle § 25 odst. 8 autorského zákona po novele).

Dle našeho názoru lze odměnu z přístrojů určených ke zhotovování tiskových rozmnoženin stanovit též na základě průměrné ceny jednotlivých typů (výrobních řad) zpoplatňovaných přístrojů. V tomto případě by se průměrná cena počítala nikoliv za všechny přístroje v dané kategorii (například za všechny multifunkční zařízení v různých cenových hladinách), ale za jednotlivé výrobní řady zařízení v jedné kategorii. Podle nás je možný obojí výklad právní úpravy.

Další důležitou otázkou je určení způsobu výpočtu autorské odměny v přechodném období od účinnosti novely autorského zákona (od 22. května 2006) do účinnosti vyhlášky č. 488/2006 Sb. (do 10. listopadu 2006). V tomto období se podle našeho názoru žádná odměna nehradí. Prováděcí předpisy nemohou působit retroaktivně. Nabyla-li vyhláška č. 488/2006 Sb. účinnosti až v listopadu 2006, je zřejmé, že v mezidobí nebylo možné stanovit vyšší odměny. Za první pololetí 2006 by tedy měla být odvedena odměna pouze z přístrojů prodaných do 21. 5. 2006. Za druhé pololetí 2006 bude potom odměna hrazena z přístrojů prodaných od 10. 11. 2006 do konce roku. Výše odměny v tomto období by podle našeho názoru měla být stanovena z průměrné ceny přístrojů prodaných od 10. 11. 2006.

SPLATNOST ODMĚNY

Z autorského zákona ani po novele není zřejmé, kdy je odměna splatná. Splatnost odměny je přitom zásadní pro určení, kdy se nárok autorů na odměnu začne promlčovat. Splatnost autorské odměny je možné na základě ustanovení autorského zákona teoreticky vztáhnout ke třem momentům:

- dovoz, přijetí nebo první prodej zpoplatňovaného přístroje (§ 25 odst. 3 autorského zákona, podle kterého právo na autorskou odměnu autorům vzniká dovozem, přijetím nebo prvním prodejem); nebo
- některé dva dny v roce, přičemž není zřejmé, které dva dny v roce by to měly být (bod 4 přílohy k autorskému zákonu).⁵⁾ Pokud by měla být odměna splatná dvakrát ročně, bylo by možné dovodit, že těmito dvěma dny mohou být 30. červen a 31. prosinec, ale stejně tak to mohou být jakékoliv jiné dva dny v roce. Podle § 25 odst. 6 autorského zákona po novele mají dovozci povinnost předkládat příslušnému kolektivnímu správci vždy souhrnně za kalendářní pololetí, nejpozději však do konce následujícího kalendářního měsíce, informace o skutečnostech rozhodných pro výši odměny, zejména o druhu a počtu prodaných, dovezených nebo přijatých přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin, jakož i o celkovém počtu tiskových rozmnoženin zhotovených na přístrojích pro poskytování rozmnožovacích služeb za úplatu. Na základě tohoto ustanovení však zřejmě není možné dovodit, že spolu s podáním hlášení o dovezech je i příslušná autorská odměna splatná, proto nelze mít za to, že by dnem splatnosti autorské odměny mohl být 31. červenec nebo 31. leden; nebo
- první den následující poté, co o úhradu odměny požádal kolektivní správce povinnou osobu.

S ohledem na výše uvedené je možné učinit závěr, že splatnost autorské odměny není autorským zákonem stanovena. Pokud by povinné osoby splatnost odměny s kolektivním správcem nesjednaly ve smlouvě, potom by podle nás splatnost odměny musela být podpůrně určena na základě § 563 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění. Na základě tohoto ustanovení by byl dovozce povinen odměnu kolektivnímu správci uhradit prvního dne poté, kdy byl o plnění kolektivním správcem požádán.

Podle našeho názoru je nejvíce přiměřený výklad, že autorský zákon nestanovuje splatnost autorské odměny a nechává úpravu splatnosti odměny na dohodě mezi kolektivním správcem a povinnou osobou. Pokud by taková dohoda neexistovala, je odměna splatná den následující poté, co kolektivní správce o úhradu odměny povinnou osobu požádá.

POSKYTOVÁNÍ ROZMNOŽOVACÍCH SLUŽEB ZA ÚPLATU

Novela autorského zákona přinesla dále některé změny týkající se povinnosti platit autorskou odměnu v souvislosti s poskytováním rozmnožovacích služeb za úplatu.

U zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby (§ 30 a § 30a autorského zákona) pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, má autor v souvislosti s takovým rozmnožováním díla právo na odměnu.

Osobou povinnou platit příslušnému kolektivnímu správci odměnu podle předchozí věty je poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, pokud jde o tiskové rozmnoženiny díla (§ 30a autorského zákona). Poskytovatelem rozmnožovacích služeb za úplatu je i ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj ke zhotovování tiskových rozmnoženin.

Dle § 30a odst. 1 autorského zákona nezasahuje do práva autorského právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba (resp. osoba, která takovou rozmnoženinu zhotoví na objednávku zmiňovaných osob), která pro svou vnitřní potřebu zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, pokud řádně platí odměnu kolektivnímu správci podle § 25 autorského zákona.

ODMĚNA JE ZÁVISLÁ NA PRAVDĚPODOBNÉM POČTU ROZMNOŽENIN

Náhradní autorská odměna dle § 25 odst. 2 písm. e) autorského zákona je konstruována jako odměna za možnost dílo určitým způsobem užít, a to s ohledem na skutečnost, že v praxi je v zásadě nerealizovatelné zjistit, jaké dílo a zda bylo užito pro vlastní potřebu.

V případě odměny za poskytování rozmnožovacích služeb vyšel zákonodárce při konstruování výpočtu výše odměny z předpokladu, že by bylo nepřiměřené zpoplatňovat zhotovení všech tiskových rozmnoženin, a stanoví tak určité pravděpodobnostní předpoklady množství zhotovených rozmnoženin děl v rámci všech zhotovených tiskových rozmnoženin dle místa, kde jsou rozmnoženiny zhotovovány (školy, knihovny, archivy, státní úřady apod.).

Osoba povinná platit odměny vychází při určování výše odměny z pravidel určených autorským zákonem. Ze znění § 25 odst. 5 autorského zákona vyplývá, že odměna, kterou je povinen platit poskytovatel rozmnožovacích služeb kolektivnímu správci, přísluší v závislosti na pravděpodobném počtu zhotovených tiskových rozmnoženin děl podle pravidel stanovených v bodě 7. přílohy k autorskému zákonu ve výši podle bodu 6. přílohy k autorskému zákonu. Z přílohy k autorskému zákonu vyplývá, a potvrzuje to i důvodová zpráva k novele,⁶⁾ že pravděpodobnost užití díla je vázána na místo, ve kterém k pořízení tiskových rozmnoženin dochází.

...ve vazbě na místo zhotovení tiskové rozmnoženiny

Autorský zákon rozlišuje tři skupiny poskytovatelů rozmnožovacích služeb podle místa a způsobu poskytování tiskových rozmnoženin:

- poskytovatele rozmnožovacích služeb v prostorách knihoven, muzeí, galerií, školských a vzdělávacích zařízení, kteří v těchto prostorách zhotovují tiskové rozmnoženiny. Tento poskytovatel má povinnost platit odměnu v případě černobílých tiskových rozmnoženin stanovenou jako součin 70 procent všech černobílých tiskových rozmnoženin jím zhotovených a koeficientu 0,20 Kč. V případě barevných tiskových rozmnoženin je výše odměny stanovena jako součin 70 procent všech barevných tiskových rozmnoženin a koeficientu 0,40 Kč;

- poskytovatele rozmnožovacích služeb v prostorách archivů, státních úřadů a úřadů územních samosprávných celků a v prostorách jiných poskytovatelů rozmnožovacích služeb (tímto pojmem se zřejmě rozumí vlastní prostory poskytovatele, typicky copyshopy, eventuálně prostory jiného poskytovatele, v nichž poskytovatel povinný k úhradě odměny zhotovuje rozmnoženiny, typicky v copyshopu pronajatém od jiného provozovatele copyshopů).⁷⁾ Tento poskytovatel má povinnost platit odměnu stanovenou v případě černobílých rozmnoženin jako součin 20 procent všech černobílých tiskových rozmnoženin a koeficientu 0,20 Kč. V případě barevných rozmnoženin se odměna stanoví jako součin 20 procent všech barevných tiskových rozmnoženin a koeficientu 0,40 Kč; a

- poskytovatele rozmnožovacích služeb nespádající do skupin uvedených výše, tj. jednak subjekty, které zpřístupní rozmnožovací zařízení za úplatu zákazníkům, kteří si sami na těchto přístrojích zhotovují tiskové rozmnoženiny,⁸⁾ a/nebo poskytovatele rozmnožovacích služeb, kteří zhotovují tiskové rozmnoženiny mimo prostory uvedené výše, například v prostorách zákazníka, za předpokladu, že tyto prostory nejsou knihovnou, muzeem, galerií, školským a vzdělávacím zařízením, archivem, státním úřadem, úřadem územních samosprávných celků a prostorem jiného poskytovatele rozmnožovacích služeb. Tyto subjekty podle nás nemají stanovenou povinnost k úhradě odměny podle pravidel v bodě 7. přílohy k autorskému zákonu.

Právní vztah poskytovatele k prostoru, kde jsou zhotovovány tiskové rozmnoženiny, je nerozhodný. Poskytovatel může vyjmenované prostory užívat jako vlastník, oprávněný z věcného břemene, nájemce, podnájemník či na základě jiného právního důvodu.

PROBLEMATIKA ZPOPLATNĚNÍ TZV. TISKŮ

V případě tzv. pravděpodobného počtu zhotovených tiskových rozmnoženin děl se odměna platí v závislosti na druhu poskytovatele rozmnožovacích služeb za úplatu, a to poměrnou částí ze všech tiskových rozmnoženin. S ohledem na tuto skutečnost se domníváme, že do základu pro výpočet odměny je třeba započítat i tzv. tisky dokumentů, které nejsou dílem ve smyslu autorského zákona, neboť tyto tisky jsou zřejmě rovněž tiskovou rozmnoženinou. Tento závěr vyplývá z toho, že rozmnoženina díla může být zhotovena i z digitalizované předlohy. Tiskem přitom rozumíme úplatné vytištění určitého dokumentu z digitální předlohy, typicky vytištění elektronické verze například obchodního dopisu, bankovních výpisů, různých oznámení, apod.

Zpoplatnění však nepodléhají tisky zhotovené na přístrojích nacházejících se v jiných prostorách než prostorách poskytovatele rozmnožovacích služeb, tj. typicky v prostorách jeho zákazníka. Tato otázka je zřejmě nezamýšleným důsledkem nové zákonné úpravy. Pokud by mělo docházet ke zpoplatňování všech tisků, které jsou v komerční sféře poskytovány za úplatu například formou outsourcingu, jednalo by se po-

dle nás o případ, kdy by autoři děl na úkor široké veřejnosti dostávali nepřiměřenou odměnu, která nemá jakoukoliv spojitost s rozmnožování autorských děl v režimu volného užití. V takovém případě by podle našeho názoru bylo nutné přihlídnout ke znění směrnice o informační společnosti a poměřovat autorské odměny, které mají být hrazeny autorům, kritériem přiměřenosti. To by podle nás splněno nebylo. V praxi by tento problém měl být řešen alespoň na smluvní bázi s příslušnými kolektivními správci, pokud nebude překročeno k další novele autorského zákona.

Poznámky:

¹⁾ Při výkladu předmětného § 25 odst. 7 autorského zákona před novelou bylo nutné též přihlídnout k průběhu schvalování autorského zákona Parlamentem České republiky. Vzhledem k tomu, že během legislativního procesu byl navrhovaný § 25 odst. 7 autorského zákona pozměněn poslaneckým návrhem, je z hlediska historického a teleologického výkladu vhodné užít pro výklad tohoto ustanovení sněmovní tisk č. 443/3 [pozměňovací návrhy k návrhu zákona o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) (tisk 443)], ze kterého vyplývá, že poslanec Petr Pleva ve druhém čtení návrhu zákona dne 22. 2. 2000 navrhl, aby v § 25 odst. 7 autorského zákona ve větě druhé před slova *"nenahraných nosičů"* byla vložena slova *"přístrojů a"*. Tento poslanecký návrh našel uplatnění v konečné verzi autorského zákona. Z prepisu přednesu poslance P. Plevy vyplývá účel navrhované změny, aby se u přístrojů ke zhotovování tiskových rozmnoženin pro potřeby podnikatelů odměna neplatila.

²⁾ Příjemcem se rozumí subjekt, který doveze do České republiky zpoplatňovaný přístroj z jiného členského státu Evropských společenství.

³⁾ *"V určitých případech výjimek nebo omezení by nositelé práv měli získat spravedlivou odměnu jako přiměřenou náhradu za užití jejich chráněných děl nebo jiných předmětů ochrany. Při určování způsobu, podrobností a možné výše odměny je třeba vzít v úvahu konkrétní okolnosti každého případu. Při hodnocení těchto okolností by cenným kritériem byla možná újma nositelům práva vyplývající z dotyčného úkonu. V případech, kdy nositelé práv již získali platbu v jiné formě, například jako součást licenčního poplatku, nemusí přicházet žádná zvláštní nebo samostatná platba v úvahu."*

⁴⁾ Viz důvodová zpráva k § 1 až § 3, druhý odstavec: *"Skutečnost, že počítačové tiskárny ve většině případů nejsou používány jako reprografické přístroje ke zhotovování rozmnoženin autorských děl,..."*

⁵⁾ Podle bodu 4 přílohy autorského zákona dovozci, kteří mají sídlo nebo trvalý pobyt, případně pobyt alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce, a to souvisle nebo v několika obdobích, na území České republiky, jsou povinni odvádět odměny dvakrát ročně příslušnému kolektivnímu správci, jemuž bylo podle autorského zákona uděleno oprávnění k výkonu kolektivní správy v rozsahu zahrnujícím vybírání odměn od dovozců.

⁶⁾ Viz bod. 24 důvodové zprávy k novele: *"Navrhuje se, aby pro určení celkové odměny bylo rozhodující, kde je fotopřístroj umístěn."*

⁷⁾ Kategorie *"poskytovatel rozmnožovacích služeb v prostorách jiného poskytovatele rozmnožovacích služeb"* vznikla pravděpodobně chybnou formulací při přípravě zákona. Pojem *"poskytovatel rozmnožovacích služeb v prostorách jiných poskytovatelů rozmnožovacích služeb"* sice není nesmyslný, ale v praxi měl zákonodárce pravděpodobně na mysli, že se má odměna odvádět z tiskových rozmnoženin zhotovených v jiných prostorách poskytovatelů rozmnožovacích služeb než výše uvedených, tj. zřejmě v

copyshopech těchto poskytovatelů. Toto ale z gramatického obsahu zákonného textu nelze dovodit. I kdyby byl učiněn výklad ve smyslu výše uvedeném, podle nás to nevylučuje, že nejsou zpoplatněny tiskové rozmnoženiny zhotovené mimo prostory zde výslovně uvedené. Nikterak to podle nás ani neovlivňuje výklad, že zpoplatněny nejsou tiskové rozmnoženiny zhotovené přímo zákazníkem na úplatně zpřístupněných přístrojích mimo vyjmenované prostory.

⁸⁾ Autorský zákon podle našeho názoru nestanoví, jakým způsobem má být zaplacená odměna z tiskových rozmnoženin zhotovených na přístrojích úplatně poskytnutých třetím osobám (zákazníkům), které si sami zhotovují tiskové rozmnoženiny. Podle nás váže autorský zákon povinnost hradit reprografickou odměnu pouze na případy, kdy poskytovatel rozmnožovacích služeb přímo (sám nebo svými zaměstnanci) zhotoví tiskovou rozmnoženinu, nikoli na případy, kdy si někdo sám zhotoví tiskovou rozmnoženinu, byť na přístrojích, které jsou mu za úplatu zpřístupněny (například pronajaty). K tomuto názoru jsme vedeni textem bodů 6 a 7 přílohy k autorskému zákonu, která do základu pro výpočet reprografické odměny zahrnuje jen tiskové rozmnoženiny, které poskytovatel rozmnožovacích služeb sám zhotoví.

Michaela Šurmanová

advokátní koncipientka, advokátní kancelář Brzobohatý Brož & Honsa, Praha

Jan Tomaier

advokátní koncipient, advokátní kancelář Brzobohatý Brož & Honsa, Praha